

2 Petoro

Petoronje kepia siân siân manmâ ariyi yâk yengât akmâ kulemgoep.

¹ Galalupne, nâ Petoro kotne siâ Simonj. Nâmâ Yesu Kristogât Aposolo akto honj bawa luâk manman. Nâne kulem ire yengât katere oyanmâ nângâm hengemgoewei. Yesu Kristo Anutunenje damunnenje akmap akto hengem nengumap arekne nângâ nângâ kepilâ kepilâ egâlianje olowâk are nengiep biwinenje yâkgâlân katmâ hannenjannde nânganjon hain âgâk yengiep.

² Galalupne, yeje Anutu akto Yesu Humonenje nângâ yetkimbiâ damunyenje akmâ okot âlep nângâyengimbela biwiyenje sândugeâk aregât han kalem amâ yengâlân yem âgâwiâp. Hain.

Anutunje ikiŋaet pat katnenegep.

³ Galalupne, nen wan me wan mem mandenje Anutunje ekto huraguwiapgât amâ emelâk Anutu kârikne arekne nengiep. Wan me wan manmangât umburuk akbâengât Anutunje ikiŋe pagalenjaet dâp hekat nengimbo ekmâ nângâenje manman âlepŋaet dâp miawaknengiep. ⁴ Hain akmâ Anutunje nângât kâmot hilip aguwâi dâm den pat humo agat agatne makmâ hâriep. Hârembo den pat âlepne arekne tân nengumbo Anutu Humonenje olowâk manman âlepŋân manbaengât nângâm hengemgoenje are bunje miawaktâp. Miawakto âmâ hânân bâlenje hilip agu agugât egâlian gogâleanj arekne ye bo hilip yenguwiapgât akto

Anutugât manman âlepŋaet pat akbaigât makmâ den dâtâŋe katnengiep. ⁵ Aregât ye biwi kat katgât pat are olop mandâigât kârikŋe akmâ manbaigât dâp miawakyenŋiâp. Are kârikŋe agâkgât nâŋgâ nâŋgâyene totokom wârakbei. ⁶ Akto nâŋgâ nâŋgâyene aregât meteyenân katbiâ bunŋe biwiyenân miawakbiapgât biwiyene damunŋe akmâ kârikŋe kin kingât totokom wârakbei. Akto biwiyene damunŋe akmâ kârikŋe kin kingât agak meme mem kinmâ umatŋe lokoweigât totokom wârakbei. Akto hain akmâ kinbaigât Anutuŋe yekto huraguwiapgât pat are totokom wârakbei. ⁷ Aregât hamiŋân kârikŋe akbiâ âmâ âlepŋe gala agakgât totokom wârakbei. Akto hamiŋân gala okot âlep aganŋim manbai. ⁸ Siâ siâ hârok yem miawakmâ âmâ humo akmâ manmâ âgâwiap âmâ âlepŋe Yesu Kristo Humo nâŋganŋbiâ bunŋe akbiap. Akto manman âlepŋe aregât wan me wan bâlâk manbâigât tânyenŋuwiâp. ⁹ Dâ bikŋande wan me wan yu kulemgoân are bâlâk manmâ âmâ biwiyene gulip akto hânŋeiŋe dâp bâleŋân mali dewunyeŋe bokbokŋe dop hainâk akto Anutuŋe dosayeŋe puliep a nelâm yenŋiâp.

¹⁰ Galama, ye âmâ emelâk Anutuŋe ulikŋân, “Nâŋgât pat akbei.” dâm kepilâyegep. Akto hamiŋân yenŋonlep. Are kârikŋe agâk dâm mem gange dâwei. Ye hain akmâ âmâ biwiyene bo gewiâp. ¹¹ Hain manmâ Humonenŋe Yesu Kristoŋe heŋgem nenguep yâkŋe hâmbâi bunewâk hârok damunyeŋe akbiâp are miawagâkgât Anutuŋe maŋanyekto herone humo kakŋân manmâ âgâwai.

Petoroŋe mombiapgât sopŋe nâŋgâep.

¹² Galalupne, Yesugât keiŋe emelâk makyenŋiyion are nâŋgâm kârikŋe akmâ heŋgemgoyi are nâŋgân. Dâ hanâk nelâm yenŋiwopgât lâuwâŋe dewatim makyenŋiwe. ¹³ Akto hâkne ire mem manman âmâ den ire makyenŋim goanŋyektere ârândâŋ akbiap. ¹⁴ Aregât âmâ Humonenŋe Yesu Kristo hâkne tâmbâŋe ire hepunbian gât makniŋepgât ewumâk aktâp ¹⁵ aregât akmâ âmâ nâ mondere nâŋgâ nâŋgâyeŋe hulaŋ agâkgât yu kulemgoân ire hokboâk hokboâk oyaŋmâ nâŋgâm manmâ âgâwai.

Petoroma Yesu pagaleŋe akto egigât magep.

¹⁶ Nenŋe nenŋaet nâŋgâ nâŋgâ humo watmâ bo makyenŋimaen. Akto luâk bikŋande den yânŋe nâŋgâm heŋgemgombiâ yekbiâ humo akmap den are hainâk bo makyenŋimaen. Bo. Humonenŋe Yesu Kristo Kârikŋe Ambone yâk miawakbiapgât pat makyenŋiyion. Amâ dewunnennande ŋâŋâk egion. ¹⁷ Dewunnennande ŋâŋâk ektenŋe Anutu Ewenande ikiŋe pagaleŋe kulem egâlianŋ âlepŋe olop waŋmâ himbim pagalenâmba hin magep, “Imâ nanne âlepŋe ekmâ egâlianŋman.” dâmba yâkgât keiŋe humo nâŋgâm heŋgemgoyion. ¹⁸ Amâ nen Yesu olowâk borâŋân mandenŋe den are himbimâmba gembo nâŋgâyion. Akto borâŋe are amâ kâmbokŋe are nâŋgâmaen. Aregât nenŋe Kristogât pat are bo hianŋimaen. Bo. Dewun nenŋande are egiongât are makyenŋimaen.

¹⁹ Akto areâk bo. Anutuŋe makto propetelupŋande kulemgoyi den are bunŋe wan egion are tângombo bunŋe dondâ akmap

areâk nângâwei. Arekne kemdâ pagaleŋe hainare akmâ hândâkñân dâp hekatyeŋgimbo pagaleŋe âlepne biwiyenân emet haunbiap akto hanyenân diâ kâmne humo gawiap. Den are paŋâk mem biwiyenân katbei. ²⁰ Akto ulik gulik siâ hin nângâm heŋgemgowe. Anutuŋe makto propeteŋe kulemgoyi aregât keiŋe yâk yeŋe nângâ nângâyeŋân bo kulemgoyi. ²¹ Amâ Anutugât den are luâk bikñande yeŋe nângâ nângâyeŋe watmâ bo makmini. Bo. Luâk amâ Anutugât Heakne biwiyenê mem owâiŋe ketugumbo Anutugâlânba den ire makmâ kulemgom mali.

2

Propete hiangi yeŋgât keiŋe.

¹ Galalupne, imâ hiangi luâk areyeŋgât keiyenê makbe. Ulikñân Israe yeŋgâlân propete hiangi miawakmâ hutyeŋân mali. Akto yeŋgâlân gai hainâk hiangi luâk miawakmâ den bunne bo are makyenŋiwerâm manbai. Yâkne hilipko hilipkogât den mem miawakbiâ yeŋgâlân galagât gasa miawakbiap. Akto Humoŋe dosanenŋe miep aregât hâkâŋ akmâ hâkne tunbai. Hain akbiâ hilip agu agu are sân sânâk miawakyeŋgiwiap. ² Luâk arekne bâleŋaet âiŋe membiâ luâk âmbâle dondâŋe are yekmâ hainâk akbai. Bâleŋe hainâk membiâ âmâ bikñande yekmâ den bunne aregât dâp nângâmbiâ gewiap. ³ Akto luâk den makyenŋiwerâm togowai arekne puli siâ siâ aregâlâk ukenne nângâwai. Aregât heyenŋim âmâ siâ siâ yeŋaet ukenne humo akmâ âi bâleŋe mem âmâ yeŋgât wan me wan kâmbu membai. Luâk hainare âmâ Anutuŋe

dowâk den âiân katyekto bâliwai. Akto hilip yenjuwiapgât makmâ kalep are âmâ pâlâmje bo akbiap. Bo. Âmâ lâmyengum tatâp.

⁴ Akto aregât keiŋe hin. Anutuŋe aŋelo bâleŋe akbiâ bo yayiengep. Bo. Are âmâ hemem kâlâwân hikom menduguyekmâ hândâk kâlegen panyekto geyi. Aregen hâuŋe yeŋaet sop mi-awakbiapgât lâmgom tatmai. ⁵ Akto hângeiŋe hainâk Anutuŋe luâk âmbâle me wan me wan bo yayiengep. Bo. Anutuŋe makto tu ugurupŋe kawutyegep. Akto Noa âmâ manman âlepŋaet pat makyengiminep are akto yâkgât kâmot bât biken lâuwâ yâk yayiengumbo golâ mali. Dâ bâleŋe mem mali are âmâ tu ugurupŋe kawutyegep. Aregât hin nânghâen. Anutu ikiŋe kâmot umatŋân manmaen nen tân nengumap. Dâ luâk âmbâle bo nânghâ aŋmai are âmâ hâk hilâlâmân kat yekbiapgât nânghâ yenjimbo mandâi. ⁶ Akto hainâk Sodom akto Gomora kepia hainâk bâliep. Âmâ luâk âmbâle bâleŋe akmai me hâmbâi akmâ âgâwai are hârok hainâk oyekbiapgât nânghâŋetgât oyegep. ⁷⁻⁸ Akto sop ain Loti âmâ Sodom kepia are ambolupŋe are yeŋgât hutyeŋân malep. Ain manmâ âmâ hanje ârândân akmâ manminepgât bâleŋe higenŋe hokboâk hokboâk akmini are ekmâ nânghâmbo gembo hâkân agep. Ain mando Anutuŋe kâlâp pando âmâ Loti are siâ me siâ âlepŋe akminep are kepia ainba are oloŋdo arimbo bâleŋe agi are âmâ kâlâpŋe om meteyegep. ⁹ Aregât hin nânghâŋet. Anutuŋe luâk âmbâle agak meme âlepŋe akbiâ ekto ârândân akmap are âmâ umatŋân manbiâ tân yenjuwiapgât bo pâpkomap. Dâ luâk âmbâle

bâleŋe akmai are âmâ hâuŋaet sowân hâk hilâlâm makmâ yeŋgiwiapgât kala busi kêlegen katyekto hâk hilâlâm nâŋgâm tatbaigât hainâk bo pâpkomap. ¹⁰ Akto luâk âmâbâle bâleŋe akberâm kambiamyeŋe agato egâlianmâ bâleŋe akmâ kembu akto humomolupyenjaet nâŋgambiâ gembo hâkân akmai. Are âmâ Anutuŋe kala busi kêlegen dowâk katyekto ain dondâŋe yem âgâwai. Luâk agat agatŋe arekŋe hamep bâlâk galagât hogo hogo akmâ himbimân pagaleŋe olop manmai are yeŋgât hogoyeŋgim pilâyeŋgumai. ¹¹ Dâ hain akbiâ benŋe aŋeloŋe âmâ hain bo akmai. Aŋelo âmâ luâk nengât kêrikŋe ewangimai. Gârâmâ Humogât enemŋân hâkyeŋe tunmâ bo makmai. ¹² Luâk are âmâ nâŋgâ nâŋgayeŋe bo. Soŋgo wan om neyekmaen yâk âmâ hainare. Yâk siâ me siâ aregât keiŋe pâpkomaigât are hanâk makmâ pilân konmai. Aregât soŋgo hilip yeŋgumai hainâk hilip aguwai. ¹³ Akto luâk âmâbâle ire siâ bâleŋe akyeŋgimbiâ âmâ Anutuŋe bâleŋe yeŋjaet hâuŋe yeŋgimbo membai. Yâk âmâ dewutâ kêrikŋân tu kêrikŋe nem akto sot nene arekŋe herone yeŋe akmap. Akto aregâlâk nâŋgâmai are yeŋgât hutyeŋân manbiâ âmâ areyeŋgât helenj bâleŋe arekŋe yeŋgâlân dewatimap. ¹⁴ Akto hokboâk hokboâk luâk âmâbâleŋe bâleŋe meme areyeŋgâlân ŋâŋâk ekmâ dâp gulip agak meme bâleŋe are bo hepunmai. Akto luâk âmâbâle bikŋe han lâuwâ akmai are hâwât yekbiâ bâleŋe hainâk dowâk akmai. Akto yâk âmâ puli me wan me wan siâ siâgât egâlianbiâ hanyeŋe agep. Luâk hainare amâ kâlâpgât pat manmai. ¹⁵ Yâkŋe dâp ŋâŋâk are hepunmâ gulip akmâ Bileam Be-

oro nanje yâkgât dop hainâk akmai. Bileamne âmâ hângeine bâlene akmâ aregât hâune puli mem aregât egâlianj humo nânġâminep. ¹⁶ Hain akto ikinje donġi denje bo arekne kuk akmâ luâk den akmâ maganep. Kuk aganepgât Bileam sinduk akberâm agep aregât agak meme ain dâp tiganep. Bileam puligâlâk nânġâminep dop hainâk luâk âmbâle ire hain akmâ puligâlâk nânġâmai.

¹⁷ Luâk hain arekne tu dewunne hainare akmâ serunje haru waitmâ pando geko gako akmap hainare. I are âmâ yâkne hândâk paŋ paŋ dâġâm yemap are watbaigât dâtâje. ¹⁸ Luâk hain arekne âmâ den bunje bo are makmai. Akto luâk âmbâle bikne dâp âlepnaet den pat âlepne nânġâm dâp âlepnaet keine katberâm âmâ galalupyenjaet agak meme bâlene akto nânġâ nânġâ gulip mali are âi humo mem hepuli. Are lâuwâne dâp bâlenân manġet dâm hâkgât agak meme bâlene egâlianjmai aregât keine makyenġimbiâ are akberâm dâp âlepne hepunmâ dâp gulip akmai. ¹⁹ Akto areâk bo. Luâk âmbâle biken han lâuwâ akmai are hin makyenġimai, “Nen watnenekmâ âmâ hanâk hanâk ukenyenjaet akmâ manbiâ ârândân akbiâp.” dâm hianġimai. Dâ agak meme wan me wangât egâlianjmai arekne hâwâtyekto aregât hon bawa aganmai. ²⁰ Akto luâk areyengât keiyene lâuwâne makbe. Hain akmini are amâ uliknân Humonenje Yesu Kristo henġem nenguep are nânġanġi. Hain akbiâ hânġât bâlene arekne biwiyenân bo giep. Dâ aregât haminân âmâ hânġât bâlene lâuwâne nânġâm ukenne nânġâ anġiâ âmâ bâlene humo miawak yenġiep. ²¹ Luâk hainare dâp âlepnaet pat bo nânġâyi dâine bâlene owâine

nângâwâi. Dâ agak meme âlepņe aregât pat nângâm henggomom âmâ benņe haminân den pat âlepņe aregât hâkân agi. Aregât âmâ hâuņe bâleņe dondâ miawak yeņgiwiap. ²² Luâk hainare yeņgât den ginņe hin makmaen. Duane sot nem mugatmâ areâk lâuwâņe nemap. Akto baņe tu puli akmâ âmâ benņe ainâk hamaņân lânjakmai. Dop hainâk luâk irekņe agak meme bâleņe ulikņân hepuli are lâuwâņe ukenņe nângâm memai.

3

Kembuņe magep are yem bo boakbiap.

¹ Galalupne, yeņgât den kulem esenņe lâuwâņe yu kulemgore sop lâuwâ aktâp. Nâņe biwiyeņe are goaņdere den âlepņe are nângâm henggomogetgât kulemgoyeņgiân amâ ulikņân kulemgore oyaņmâ meteyi. Akto lâuwâņe ire. ² Akto Anutugât propete âlepņande hângeiņe den makmâ kulemgoyi are akto Aposololupyeņe nenņe Humonenņe hengem nengumap yâkgât den makyeņgiyion are hârok nângâm manbei. ³ Akto ulik gulik hin nângâm kârikņe akbei. Sop tâlâguwerâm akto hianņi luâk miawakmâ den hembalik makmâ yeņak egâlian bâleņeyeņe areâk watbai. ⁴ Akto yâk hin makbai, “Humo purik katbiapgât mak makņe are amuten miawakbiap? Bâgilupnenņe moyi akto siâ siâ hân miawagewânbak yem gaep. Are hainâk yem âgâwiap.” hain dâwai. ⁵ Hain dâm makmâ muney akbai. Dâ hângeiņe Anutugât denņande himbim mem liulep. Akto hân tuâk yiep ain makto tu potalakto hân miawagep. Are nângâm den bunņe are kombiâ bo akto hami panbai. ⁶ Akto areâk

bo. Haminân tunjeak luâk akto kotje siâ siâ are hilip yeŋgumbo mom meteyi. ⁷ Amâ Anutuŋe, “Hân himbim ire sop humo luâk âmbâle bâleŋe den âiân katyektere gulip akbai.” dâep ain bâin makto hân himbim kâlâwân yem âgâwiandat. Anutuŋe den magep arekŋe hân himbim tân yetkumbo yem gayiat.

⁸ Galalupne, aregât hin maktere nâŋgâmbiâ bo nelâm yeŋgiwiâp. Humoŋe âmâ âi meme sopŋe konokgât nâŋgâmbiâ âmâ kâlep akto bo boakmap. Dâ sop kâlep aregât nâŋgâmbiâ pân konok akmap. ⁹ Aregât Humoŋe den makmâ hârieŋe are bunŋe mem miawakbiapgât luâk bikŋande nâŋgâmbiâ kâlep akto nâŋgâm hilipkomai. Hainare bo akmap. Borondâ. Anutuŋe nâŋgâmbiâ den kârikŋe magep are dowâk miawakyeŋgiwiap. Titnan bo. Gârâmâ Anutuŋe luâk âmbâle hârok bâliwâigât hanyeŋe purikatŋetgât dâm lâm yeŋgumbo den magep are bunŋe akbiap.

Hân himbim lâuwâk bo akbiandat.

¹⁰ Akto Humogât sop âmâ sâŋ sâŋâk miawakbiap. Miawakto hân akto himbim akto wan me wan kârikŋe are hârok âmâ mun humo akmâ bâliwiap. Akto kâlâp humoŋe wan me wan hârok om metewiap. ¹¹ Wan me wan hârok bâlim metewiap aregât ye gain gain akmâ manbai? Hin. Anutuŋe agak meme ekto ârândân akmap are mem manbei. ¹² Hain akmâ Anutuŋe sopgât magep are dowâk miawagâk dâm aregât lângom manbei. Manbiâ sop miawaktoân âmâ himbim âure âmâ kâlâpŋe om derewiap. Akto kotje siâ siâ ire kâlâp ululunŋande olalaŋdo tu akmâ kirinŋe âgâm

bo akbiap. ¹³ Dâ nen âmâ Anutuņe hân himbim irakņe mem miawaknengiwiapgât magep aregât etemņe manden. Akto kepia ain âlepņe manmâ âgâwaen.

Humonenņande sop makmâ kalep are titnan lâmgomap.

¹⁴ Galalupne, den yu maktân iregât etemņe mandâi aregât biwiyenande bâleņe bâlâk manmâ Yesu olop han biwi konok manbaigât âi kârikņe membei. ¹⁵ Akto Humonenņande sop makmâ kalep aregât titnan lâmgomap. Amâ mem meņâlenenekbiapgât dâm lâmnengumap. Aregât bo nelâmyenġiwiâp. Akto luâk âmbâle lâmnengumap aregât galanenņe Paulo yâk Anutuņe nâņgâ nâņgâ âlepņe waņdo yâkņe den ire hainâk kulemgomap. ¹⁶ Yâk kulem esenņe are kulemgom den ire dopņânâk makmâ miawakmâ ariep. Akto den kulemân are bikņe bo miawakmâ hulaņ agep. Are nâņgâwerâm âi humo memaen. Akto den hainare âmâ luâk âmbâle bikņande Anutu bo nâņgâ aņmâ han undup akmai. Hain akmâ Anutuņe makto Pauloņe kulengoep are hârok mem hilipkomai. Akto yâkgât kulem are konok bo. Anutugât den kulemņe hârokņe are hainâk hilipkomai. Nâņgâ nâņgâyeņe arekņe hilip yeņguwiap.

¹⁷ Galalupne, den yu maktân are emelâk nâņgâyigât biwi nâņgâ nâņgâyeņe emelâk kârikņe akmap. Are gulip akbopgât hin akbei. Luâk gulip manmaine hianġi den makyenġimbiâ âmâ bo nâņgâyeņgiwei. Hain akbai aregât ye hamep akmâ manbei. Akto han biwiyene damunņe akmâ manbei. ¹⁸ Hain akmâ Humonenņe Yesu

Kristo hen gem nengumap arekne damunnenne
akmâ kambiam âlep nângâ nengimap yâkgât
keine nângâmbiâ humo akto kârikne akmâ manbei.
Yâkgât kulem pagalene are akto kârikne are hainâk
dondâne yem âgâwiap. A bundâk.

Yusugât Pat Âlep Den
The New Testament in the Timbe Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Timbe long Niugini

copyright © 1987 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Timbe

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

03f82704-6ad1-5094-a78e-e240d9f2d4f8